

Rakennussuojelu on monin tavoin alttiina sattumanvaraisuudelle

Kirjoitus perustuu museologian väitöksen lektioon Jyväskylän yliopistossa 7.6.2024.

Nousiainen, Reetta (2024). *Sattuman varassa – ristiriitaisuus rakennussuojelussa.* Jyväskylän yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0180-7>

Huolenpito tulevaisuudesta edellyttää menneisyyden muistamista ja sen kautta nykyisyyden ymmärtämistä. Rakennusperinnöllä on muistamisen mahdollistajana erityisen konkreettinen asema, sillä rakennettu kulttuuriympäristö kehystää arkista elämäämme ja muodostaa elinympäristömme. Kun eri aikakaudet ja edellisten sukupolvien työ näkyvät ympäristössämme, kokonaisuus voi auttaa ymmärtämään käsinkosketeltavasti ajallisen jatkumon ja oman hetkellisen vuoromme osana sitä. Suojelu on huolenpitoa olemassa olevasta. Se edistää kokonaisvaltaisesti kestävästä kehitystä ja on monin tavoin yhteiskunnallisesti tärkeää.

Strategioissa ja juhlapuheissa kulttuuriympäristö kuvataankin voimavarana, mutta sellaisena se harvoin nähdään käytännön päätöksenteossa. Usein kulttuuriympäristön ja rakennusten suojeluun suhtaudutaan jopa kehityksen esteenä, ei sivistyksen ja ymmärryksen tai kestävästä rakentamiskulttuurin lähteenä. Kestävyys- ja ilmastotavoitteiden yhteyttä olemassa olevasta huolenpitoon ei yleensä tunnisteta. Taloudellisilla tuottovaatimuksilla oikeutetaan suojeltujenkin rakennusten hävittämistä, vaikka niitä on häviävän pieni osa rakennuskannastamme. Jopa lainsäädäntöön on vastikään esitetty muutoksia, jotka helpottaisivat niiden purkamista. Suojelutavoitteet ja toiminta näyttäytyvät monin tavoin ristiriitaisina.

Suojelun kehitys osaksi rakennetun ympäristön päätöksentekoa ja kestävän kehityksen tavoitteita

Rakennussuojelun ristiriitaisen nykytilan tarkastelu edellyttää katsomista taaksepäin, jotta muistamme, mistä olemme tulossa. 50 vuotta sitten Suomessa oli käynnissä ennen näkemätön purkuaalto, joka johti kansalaisyhteiskunnan ja alan ammattilaisten vastareaktioon. Silloin suojelun rakenteet ja työkalut vielä pitkälti puuttuivat.

Vuonna 1974 julkaistiin rakennussuojelukomitean mietintö, jossa nostettiin esille kolme keskeistä huolenaihetta: Ensimmäkin rakennusten purkaminen uudisrakentamisen alta, käyttökelpoisten rakennusten jääminen vaille käyttöä ja normaalista kunnossapidosta luopuminen. Toisekseen kansalaiset kokivat mahdollisuutensa vaikuttaa elinympäristönsä kehittymiseen riittämättömiksi. Kolmas huoli koski tuhlaavaisuutta. Työ, energia ja rakennusaineet nähtiin niukkoina voimavaroja, joita on pyrittävä käyttämään kansantalouden kannalta mahdollisimman tehokkaasti.

Komitea katsoi, että rakennettu ympäristö on nähtävä yhtäaikaisesti taloudellisena voimavarana ja yhteiskunnan kulttuuriperinteen monimuotoisena kantajana. Rakennussuojelu tuli saada yhdeksi näkökulmaksi kaikessa rakennettua ympäristöä koskevassa päätöksenteossa. Erityisen tärkeänä pidettiin kaavoituksella toteutettavan rakennussuojelun laajaa vireille saamista.

Komitea muistutti, että suojelua toteutetaan rakennetun ympäristön käyttäjiä varten ja piti siksi tärkeänä lähidemokratian edistämistä. Se myös totesi rakennussuojelun olevan rakennetun ympäristön käyttökelpoisten osien tuhlauksen estämistä, mistä seuraa vaatimus yleisen edun asettamisesta yksityistaloudellisen edun edelle ristiriitatilanteissa.

Tuota tasan 50 vuotta sitten julkaistua komiteanmietintöä on seurannut vuosikymmeniä jatkunut työ, jonka päämääränä on ollut kehittää rakennussuojelun osaksi kaikkea rakennetun ympäristön päätöksentekoa ja kestävän kehityksen tavoitteita. Kyseinen työ on muodostanut perustan nykyiselle lainsäädännöllemme.

Nykyisin suojelua toteutetaan ensisijaisesti kuntien kaavoituksella ja lisäksi erityislaeilla, joiden käyttö on kuitenkin marginaalista. Sääntelyn taustalla vaikuttavat myös kansainväliset sopimukset ja Suomen perustuslaki, jonka mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille ja julkisella vallalla on erityinen velvoite edistää sen toteutumista. Suojelua edistämään on luotu hallinnolliset rakenteet ja viranomaistehtävät valtakunnallisesti sekä alueellisesti. Viranomaisten lisäksi kansalaisille ja yhteisöille on lainsäädännössä turvattu mahdollisuus vaikuttaa omaa ympäristöään koskemaan päätöksentekoon. Rakennetun kulttuuriympäristön suojelutavoitteet

eivät siis ole mielipidekysymyksiä, vaan niitä raamittavat lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset.

Suojelutavoitteiden ja kulttuuristen toimintatapojen ristiriita

Kaikesta työstä huolimatta 50 vuoden takaiset huolenaiheet voi edelleen allekirjoittaa. Samoihin ilmiöihin törmäämistä ei voi välttää vaikkapa mediassa. Lisäksi aikaamme liittyy uusia ilmiöitä, kuten julkisten toimijoiden luopumista jopa arvokiinteistöistään ja samalla ennen esimerkillisen roolin jättämistä kiinteistöjen käyttäjänä ja ylläpitäjänä.

Myös sääntelyä on haluttu sujuvoittaa. Sen myötä hallinto ei ole enää onnistunut takaamaan kulttuuriympäristön turvaavia prosesseja, vaan suojelusta on tullut monin tavoin alttiimpaa sattumanvaraisuudelle. Ratkaisut voivat riippua yksittäisistä henkilöistä, osaamisesta, organisaatioiden toimintakulttuureista, niiden sen hetkisestä resurssitilanteesta tai vaikka kulloinkin saatavilla olevasta tiedosta tai sen ajantasaisuudesta. Onnistunut kulttuuriympäristön vaaliminen ei ole poissuljettua, mutta se on riippuvaista useiden reunaehtojen samanaikaisesta toteutumisesta – etenkin ymmärryksestä ja tahdosta ottaa kulttuuriympäristö huomioon. Kyse ei ole vain museoviranomaisten ja kulttuuriympäristöalan toiminnasta, vaan paljon laajemmasta rakennetun ympäristö toimintakentästä, yhteiskunnallisista rakenteista ja totutusta toimintakulttuurista.

Ristiriitaisuuden juurisyyt ovatkin koko yhteiskuntamme toimintaa määrittävässä kasvutaloudessa ja kulutuskulttuurissa, joiden taustalla ovat markkinatalouden, kilpailun ja yksityistämisen tavoitteet. Rakennetussa ympäristössäkään suunnittelua ei lähtökohtaisesti ohjaa ympäristönäkökulma tai se, millainen kehitys on toivottavaa, vaan usein taloudellinen kasvupolitiikka ja tuottovaatimukset ovat etusijalla. Vastaava ilmiö esiintyy muissakin yhteiskunnallisissa kysymyksissä, kuten metsäkeskusteluissa. Ympäristöpolitiikka ja sääntelyn tulkinnot on muokattu talouskasvun tavoitteiden mukaiseksi ja elinkeinoelämällä on kasvutaloudessa merkittävästi valtaa vaikuttaa sääntelyyn. Olemassa olevan säilyttämiseen ja siten materiaaliressurssien tuhlaamiseen puuttuva sääntely on poliittisesti vaikeaa, koska kulutuksen vähentäminen on ristiriidassa kasvutalouden tavoitteen kanssa.

Kulutuskulttuurin maailmankuvassa suojelun näkökulma jää yleisesti ottaen marginaaliin paitsi sääntelyn, taloudellisen ja muun resursoinnin kysymyksissä kuin myös kansalaisten, päättäjien tai median kiinnostuksessa – ylipäätään koko toimintakulttuurissamme. Marginaaliin juuttuneena suojelukysymykset eivät olekaan saavuttaneet poliittisesti asemaa, jossa niitä olisi

edistetty pitkäjänteisesti. Kyse ei ole tiedon puutteesta. Tieto ei vain yksin riitä muuttamaan asenteita, jotka perustuvat kulutuskulttuurin maailmankuvaan ja sitä tukeviin sitkeisiin uskomuksiin, kuten uuden näkemiseen parempana kuin vanha. Kun rakenteet tukevat kertakäyttöistä kulutusta, yksittäisillä toimijoilla voi olla niukasti tilaa tehdä kestäviä valintoja.

Kuntapäätöksentekoa – suojelun edellytykset sattuman varassa

Kulttuuriympäristön suojelu ratkotaan ensi sijassa kaavoituksessa ja siten pitkälti kuntien päätöksenteossa, mihin paljolti kiteytyy suojelun sattumanvaraisuuskin. Kuntien itsehallintoa eli valtaa on johdonmukaisesti kasvatettu kaavoituksessa ja rakentamisessa. Nykyistä lainsäädäntöä laadittaessa itsehallinnon edellytyksenä tosin pidettiin viranomaisten valvonnan säilyttämistä ja kansalaisten tosiasiallisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kun kaavoitusta ja rakentamista on sujuvoitettu viime vuosina lisäämällä kuntien valtaa, on päässyt unohtumaan, ettei näitä edellytyksiä ole mitenkään turvattu.

Kuntien tavoitteet ovat lähtökohtaisesti ristiriitaisia: samaan aikaan niiden tulisi tavoitella kasvua, elinvoimaa ja kilpailukykyä, mutta myös suojella kulttuuri- ja luonnonympäristöjä. Kuntien osaamisen ja tahdon puutteet kulttuuriympäristöasioissa on tunnustettu vuosikymmeniä. Joissakin kunnissa osaamista ja tahtoa on, kun taas monissa ei lainkaan. Alueellisen eriytymiskehityksen takia kunnat kohtaavat rakennetun ympäristönkin osalta erilaisia haasteita, joiden kanssa kunnat on jätetty pitkälti selviytymään yksin. Monet kunnista ovat taloudellisesti ahtaalla, mikä tekee niistä entistä riippuvaisempia yksityisistä investoinneista. Kunnat voivatkin tehdä merkittäviä myönnytyksiä investointien eteen kulttuuriympäristön kustannuksella.

Viranomaisten roolia valvoa kuntien ympäristövastuun toteutumista on haasteista huolimatta kavennettu sääntelyn sujuvoittamisen nimissä. Myös tavoite kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksista on usein vaille katetta, jos sille ei anneta painoarvoa päätöksenteossa. Kaikilla paikkakunnilla kansalaiskeskustelua ei välttämättä edes herää. Ihmisten on todettu lannistuvan, kun tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia ei ole ja kansalaisia jopa leimataan vastustajiksi heidän puolustaessaan ympäristöarvoja. Vaarana on, että luottamus yhteisiksi tarkoitettuihin pelisääntöihin heikkenee ja koko järjestelmän uskottavuus joutuu koetukselle, kun sanat ja teot, lait sekä niiden tulkinnat ovat ristiriidassa. Miten käy, kun suojelu ei suojele eikä vaikutusmahdollisuuksia olekaan?

Kansalaisista ei useinkaan ole vastavoimaksi elinkeinoelämän vallalle ympäristökysymyksissä. Samoin demokratian kannalta huolestuttava ilmiö

on päättäjien tilivelvollisuuden rapautuminen kansalaisia kohtaan. Päättäjät saattavat kokea tärkeimmiksi velvollisuusikseen taloudellisten toimijoiden hankkeiden edistämisen ja luotettavana kumppanina näyttäytymisen esimerkiksi kiinteistökehityshankkeissa. Mediastakaan ei välttämättä ole vallan vahtikoiraksi, sillä myös media-ala on keskittynyt ja journalistien resurssit kaventuneet.

Valta ja vastuu ovat siis eriytyneet, ja oikeudet korostuvat velvoitteiden kustannuksella, kuten monissa muissakin asiayhteyksissä yhteiskunnassamme. Ristiriitaa on seurausta päättäjien mahdollistamasta toiminnasta, jossa elinkeinoelämältä ei velvoiteta ympäristövastuuta. Liiketoiminta perustuu tuolloin itsestään selvästi taloudellisen tuoton kasvattamiseen, sillä se on liiketoiminnan logiikka ja yritysten tehtävä. Yhteiskunnallisten toimijoiden ja päättäjien vastuulla on punnita myös muita näkökulmia, vaikutuksia ja aikajäniteitä kuin pelkästään liiketoiminnan lyhyen aikavälin tuottotavoitteita.

Oikeuskäytännössäkin kuntien itsehallinto-oikeudet usein sivuuttavat ympäristövastuun ja velvollisuudet. Säännökset jäävät näennäisiksi, kun vastuu kulttuuriympäristöstä tai esimerkiksi velvollisuus pitää rakennukset kunnossa jäävät alisteisiksi satunnaisen omistajan oikeudelle jättää rakennukset heitteille. Säädosohjauksen oikeudelliset tulkinnat ja kuntien vallan kasvu mahdollistavat monessa tapauksessa suojelun sivuuttamisen, jos valvontaa ei ole eikä sanktioita seuraa. Voikin sanoa, että lain perälauta vuotaa.

Edistysaskeleista takapakiksi

Kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta keskeinen alueiden käytön ja rakentamisen lainsäädännön uudistaminen on ollut jo vuosia käynnissä. Vielä ei voi sanoa, mikä on työn lopputulema. Suojelun edellytykset ovat kuitenkin heikentyneet jo ennestään kuin varkain sääntelyn sujuvoittamisen varjolla. Yhteiskunnalliseen keskusteluun ei ole yltänyt pohdinta siitä, riittääkö maassamme pelkästään maailmanperinnön ja valtakunnallisesti arvokkaiden monumenttien turvaaminen. Jo nyt yhteisessä ympäristössämme on nähtävissä, että paikalliset, eri ikäiset, arjen kulttuuriympäristöt jäävät kuntien käsissä sattuman varaan. Sattumanvaraisuus koskee yhä harvinaisempaa sotia edeltävää rakennuskantaa kuin myös meitä enimmäkseen ympäröivää hyvinvointivaltion ajan rakennuskantaa. Kuntien edellytyksistä kantaa niistä vastuuta ei ole huolehdittu.

Ikään kuin olisimme unohtaneet, mistä olemme tulossa. Monet vuosikymmenten aikana otetut edistysaskeleet ovat vähä vähältä kuin huomaa-matta vaihtuneet takapakiksi. Vaikka lainsäädäntömme yhä näennäisesti ohjaa ottamaan kulttuuriympäristön arvot ja kestävä kehityksen kaikessa

rakennetun ympäristön päätöksenteossa huomioon, nytkään käytössä olevat keinot eivät takaa riittäviä työkaluja sen enempää viranomaisille kuin kansalaisyhteiskunnallekaan. Mahdollisuuksia on silti esitetty kavennettavaksi jopa entisestään. Vaikuttaa myös siltä, ettei mikään taho ole aktiivisesti pystynyt pitämään rakennussuojelun edellytyksistä huolta lainsäädännön uudistuksissa.

Kulttuuriympäristöllä itsellään ei ole ääntä, vaan jonkun on puhuttava sen puolesta. Kansalais- ja järjestötoimijat näyttävät kantavan paljolti vastuuta keskustelun herättelystä. Välillä aihe pilkahtelee mediassa, mutta se ei ole yltänyt laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun eikä siten myöskään poliittiselle agendalle.

Museologian näkökulmasta voi kysyä, edistääkö kulttuuriympäristötehtävää hoitava museoala osaltaan keskustelua oikeista asioista rakennussuojeluun ja kulttuuriympäristön nykytilanteeseen liittyen. Kysymyksen voi laajentaa koskemaan koko kulttuuriympäristöalaa. Suojelun haasteet ovat epäilemättä tuttuja jokaiselle alalla toimivalle, mutta niiden olemassaoloa ei ole tehty enää näkyväksi alan strategioissa. Tämä ei edesauta tosiasiallisen tilannekuvan muodostamista monialaisella toimintakentällä. Vaikka resurssit ovat kulttuuriympäristöalalla niukat, yhteistä ymmärrystä ja koordinaatiota tarvittaisiin, sillä poliittinen ohjaus on ennenkin vesittänyt rakennussuojelupyrkimyksiä taloudellisen tehokkuuden nimissä. Tällä kulttuurilla on maassamme vuosikymmenten perinne, jonka haastaminen on edellyttänyt julkista keskustelua sekä kansalaisten ja viranomaisten aktiivisuutta.

Haastamista tarvittaisiin erityisesti nyt, kun keskeinen lainsäädäntö on uudistettavana. Vaikka monin paikoin esiintyykin onnistunutta kulttuuriympäristön suojelua, satunnaisiin onnistumisiin ja hyviin käytäntöihin ei voi tuudittautua, sillä omistajat, muut avainhenkilöt, käyttötarkoitukset ja tavoitteet vaihtuvat jatkuvasti. Pitää siis tiedostaa, että ristiriidan mahdollistavien asiantilojen jatkuessa tai suojelun edellytysten edelleen heikentyessä onnistunutkin toiminta on alttiina sattumanvaraisuudelle.

Reetta Nousiainen

Vastaväittäjän vastine: Rakennussuojelu kulttuurisen kestävyyden kynnykskysymyksenä

Reetta Nousiainen väitöskirja ”*Sattuman varassa – ristiriitaisuus rakennussuojelussa*” käsittelee nimensä mukaisesti suomalaisen rakennussuojelun ristiriitaisia ja sattumanvaraisia käytäntöjä. Aihe on yhteiskunnallisesti äärimmäisen ajankohtainen. Suomalainen kaupungistumisprosessi on muutoksessa, mikä heijastuu myös rakennussuojelun institutionaaliseen perustaan, kuten hallintoon ja lainsäädäntöön. Suurissa kaupungeissa rakennuksia puretaan kehityksen tieltä ja pienissä kunnissa vanhoja rakennuksia puretaan säästösyistä. Rakennussuojelun politiikka ja käytännöt ovat sekavat. Nousiainen työssä suomalainen rakennussuojelun vaikuttaa kokonaisuudessaan sattumanvaraiselta. Nousiainen tutkimus yhdistyy kiinnostavalla tavalla myös kestävän kehityksen politiikkaan ja saa lukijan pohtimaan, mitä Suomessa ylipäätään ajatellaan kulttuurisesta kestävydestä: keitä olemme, mistä tulemme ja mihin olemme menossa. Rakennettua ympäristöä kuvaa osuvasti *suuren museon* käsite, jolla Nousiainen tarkoittaa ympäristön ja maiseman kykyä välittää tietoa menneisyydestä.

Nousiainen väitöskirja edustaa museologiaa ja kulttuuriympäristötutkimusta. Tutkimuksessa näkyy kriittisen kulttuuriperinnöntutkimuksen normatiivinen lähestymistapa. Työn motivaationa on halu parantaa kulttuuriympäristöjen suojelua. Lisäksi tutkimus hyödyntää laajasti yhteiskuntatieteiden, arkkitehtuurin ja taloustieteen tutkimusta, osoittaen Nousiainen kykyä liittää tutkimuksensa poikkitieteellisiin keskusteluihin; niille monille erityisaloille, joihin suojelukysymykset kytkeytyvät. Väitöskirja antaa museologian tutkimuksesta monitieteisen ja yhteiskunnallisesti ajankohtaisen kuvan.

Empiirinen tutkimus on toteutettu seuraamalla tarkasti aineistolähtöistä grounded theory -menetelmää. Nimestään huolimatta kyseessä ei ole tutkimusteoria, vaan metodologia. Empiirinen aineisto koostuu isosta kokoelmasta media-artikkeleita ja kahdenkymmenen alan asiantuntijan haastatteluja. Tutkimusasetelma ja analyysit on raportoitu erittäin huolellisesti ja syste-

maattisesti. Lukijan on helppo seurata argumentin kehittymistä ja analyysivaiheiden edetessä tapahtuvaa abstraktiotason nousua. Tutkimusongelma, siitä johdetut tutkimuskysymykset ja aineistolähtöisen analyysin pohjalta muodostetut lopulliset käsitteelliset vastaukset ovat samassa linjassa. Nousiaisen väitöskirja tarjoaa muille tutkijoille selkeän metodologisen mallin grounded theoryn soveltamisesta.

Nousiaisen oma ammatillinen kokemus rakennussuojelusta tuo lisäsyvyyttä empiiriseen käsittelyyn. Hänen perehtyneisyytensä rakennussuojelun käytännön työhön ilmenee aineistolle esitettyjen tarkkojen kysymysten, koodauksen sekä alan asiantuntijoiden haastattelulainauksen kautta. Lisäksi Nousiainen reflektoi kriittisesti ammatillisen taustansa vaikutusta päättelyprosessiinsa.

Nousiainen rakentaa argumenttia rakennussuojelun sattumanvaraisuudesta jaettuna kolmeen pääkategoriaan: 1) yhteiskunnallinen toimintaympäristö, 2) paikallistason toiminta ja 3) kulttuuriset toimintatavat. Nousiainen nostaa aineistostaan kiinnostavia ja yllättäviä tuloksia. Näitä ovat esimerkiksi kuvaukset siitä, kuinka konsultteja käytetään purkupäätösten oikeuttamiseen, miten taloudelliset tekijät usein hallitsevat suojelukysymyksiä, minkälainen vaikutus kuntaorganisaatioilla ja alan asiantuntijoilla on suojelupäätösten tekemisessä sekä miten kestävän kehityksen politiikka vaikuttaa rakennussuojeluun. Empiiriset kuvaukset konsulttivallasta ja kaupunkisuunnittelua hallitsevasta purkurationaliteetista ovat hätkähdyttäviä, paikoin jopa huvittavia. Palveluverkkokartoitusten yhteys rakennussuojeluun ja kestävään kehitykseen on oivaltava esimerkki, kuten myös sisäilmaongelmien käyttö purkulegitimaation keppihevosenä. Johtopäätöksissään Nousiainen esittää, että Suomen sattumanvarainen rakennussuojelu johtuu 1) ympäristöarvojen alisteisesta asemasta kasvutaloudelle, 2) vallan ja vastuun eriytymisestä, ja 3) resurssoinnista.

Väitöskirja herättää mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Nousiaisen työssä rakennussuojelun vihollisena näyttäytyy moderni kaupunkisuunnittelu. ”Turun taudin” ja ”purkuvimman” taustalla oli historiaton tapa ohjata suomalaista kaupungistumista ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista. Osin teknokraattinen tehokkuuden ideaali hallitsee edelleen kaupunkisuunnittelua. Saman rationaliteetin tuottamista 1960-luvun asuinalueista on vuosien varrella tullut ihmisille kulttuurisesti merkityksellisiä ja mahdollisesti suojelun arvoisia elinympäristöjä.

Nousiainen kuvailee osuvasti myös kestävän kehityksen problematiikkaa; miten ekologisia ja taloudellisia tekijöitä muutetaan laskettavaan muotoon – usein rakennussuojelun kustannuksella. Kestävän kaupunkikehityksen politiikka ei Nousiaisen työssä näytä tunnistavan kulttuurista kestävyyttä.

Vaikka luonnonympäristöjen arvostus on lisääntynyt kestävän kehityksen myötä, kulttuuriympäristöjä ei kyetä kytkemään osaksi kestävää kehitystä. Nousiainen kuvailee, kuinka rakennuksia voidaan purkaa ekologiin arvoihin nojaamalla. Kulttuurinen kestävyys vaikuttaa alisteiselta (uusliberaalin) kestävän kaupunkikehityksen politiikalle.

Kokonaisuudessaan Nousiaisen väitöskirja on perusteellinen katsaus suomalaisen rakennussuojelun nykytilaan ja sen politiikan kiemuroihin. Työllä on myös merkittävää yhteiskunnallista relevanssia eikä Nousiainen pelkää ottaa kantaa kulttuurisen kestävyuden puolesta. Väitöskirjassa kuvattu suomalaisen rakennussuojelun sattumanvaraisuus naurattaa ja samalla itkettää. Nousiaisen väitöskirja täyttää rakennussuojelun kokoista aukkoa suomalaisen kestävän kaupunkisuunnittelun tutkimuksessa ja on samalla tärkeä lisäys rakennetun ympäristön kulttuurisen kestävyuden tutkimukselle.

Antti Wallin

vastaväittelijä